

بررسی رابطه ساده و چندگانه ابعاد سرمایه روان‌شناختی با تلاش و عملکرد تحصیلی دانشجویان

محمدحسین محبی نورالدین وند^{۱*}

منیجه شهنی بیلاقی^۲

حسن پاشا شریفی^۳

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی رابطه ساده و چندگانه مؤلفه های سرمایه روان‌شناختی با تلاش و عملکرد تحصیلی دانشجویان بوده است. به همین منظور از بین دانشجویان دوره کارشناسی دو دانشگاه آزاد اسلامی مسجدسلیمان و اهواز ۳۵۰ نفر (۱۷۶ پسر و ۱۷۴ دختر) به شیوه تصادفی طبقه ای انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از مقیاس امیدواری گرایشی بزرگسالان اسنایدر و همکاران، آزمون جهت گیری زندگی (فرم تجدید نظر شده) شیبور و کارور، مقیاس تاب آوری و گنیلد و یانگ و مقیاس خودکارآمدی تحصیلی چیمرز و همکاران که چهار مؤلفه‌ی سرمایه روان‌شناختی را اندازه گیری می کنند، استفاده شد. همچنین، جهت اندازه گیری تلاش تحصیلی از خرده مقیاس تنظیم تلاش پرسشنامه راهبردهای انگیزشی برای یادگیری پیترپیچ و همکاران و از میانگین نمره های پایان نیمسال تحصیلی برای اندازه گیری عملکرد تحصیلی استفاده شد. برای تحلیل داده ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. یافته ها نشان دادند که سرمایه روان‌شناختی و چهار مؤلفه آن با تلاش و عملکرد تحصیلی همبستگی مثبت معنی دار دارند. به علاوه، تحلیل رگرسیون نشان داد که ترکیب چهار متغیر امید، خوشبینی، تاب آوری و خودکارآمدی در قالب سازه مرتبه بالاتر سرمایه روان‌شناختی بهتر می تواند بازده‌های مثبت تحصیلی مانند تلاش و عملکرد تحصیلی دانشجویان را پیش بینی کند. ضمن آن که از بین چهار عامل سرمایه روان‌شناختی، خودکارآمدی تحصیلی بهترین پیش بینی کننده تلاش و عملکرد تحصیلی دانشجویان بود.

واژه‌های کلیدی: سرمایه روان‌شناختی، تلاش و عملکرد تحصیلی

۱. استادیار گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی، واحد مسجدسلیمان، دانشگاه آزاد اسلامی، مسجدسلیمان، ایران. (نویسنده مسئول).

(mmobi8392@gmail.com)

۲. استاد دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران

۳. دانشیار گروه روان‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران

مقدمه

با توجه به اهمیت تحصیلات دانشگاهی و تقاضای روزافزون از دانشگاه‌ها برای ارتقا کیفیت آموزشی و بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان، محققان آموزش دانشگاهی به دنبال مطالعه و بررسی متغیرهای مرتبط با موفقیت تحصیلی و راهبردهای مؤثر برای مواجهه با نیازهای تحصیلی و روانی-اجتماعی دانشجویان هستند. برای سالهای متمادی، پیشرفت تحصیلی دانشجویان را متأثر از توانایی‌های شناختی^۱ می‌دانستند که به کمک میانگین نمره‌های دبیرستانی و آزمون‌های پیشرفت تحصیلی مورد اندازه‌گیری قرار می‌گرفت و از آن به عنوان بهترین پیش‌بینی‌کننده موفقیت تحصیلی نام برده می‌شد. حال آن‌که استفاده از توانایی‌های شناختی، به عنوان تنها وسیله برای پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی، نمی‌تواند از پیشرفت دانش‌آموزان و دانشجویان تصویر کاملی به دست دهد (رابینز، آلن، کاسیلاس، پیترسون و لی،^۲ ۲۰۰۶). بررسی ادبیات تحقیق و نظریه‌های مربوط نشان می‌دهد که پیشرفت تحصیلی یک موضوع پیچیده و متأثر از ابعاد شناختی، اجتماعی و روان‌شناختی است و نمی‌تواند فقط با یک سازه و یا حتی با سازه‌های چندگانه تبیین شود. از سوی دیگر، یکی از مهم‌ترین معیارهای مهم موفقیت تحصیلی، کمیت و کیفیت تلاشی است که دانشجویان صرف فعالیت‌های هدفمند تحصیلی خود می‌کنند. بر اساس مطالعات مختلف سطح تلاش و مشغولیت^۳ پرانرژی، مشتاقانه، از لحاظ عاطفی مثبت و از لحاظ شناختی توأم با تمرکز و پردازش عمیق دانشجویان در زمینه فعالیت‌های تحصیلی با بازده‌های تحصیلی مثبت مانند پیشرفت تحصیلی، رشد تفکر انتقادی و اتمام دوره تحصیلی دانشگاهی در زمان کوتاهتر، ارتباط مثبت دارد (پاسکارلا و ترنرینی،^۴ ۲۰۰۵). علاوه بر این، نتایج مطالعه هو و کو^۵ (۲۰۰۲) نیز نشان داد که تلاش به عنوان یکی از ابعاد مشغولیت تحصیلی با سطح بالای رضایت، پیشرفت تحصیلی، پشتکار و اتمام به موقع و موفقیت‌آمیز دوره دانشگاه همراه است. به نظر آن‌ها مشغول شدن دانشجویان مستلزم صرف انرژی روان‌شناختی و فیزیکی و حفظ آن در طول دوره تحصیلی است و به شکل‌های مختلف، مانند تماس مداوم دانشجو با دانشکده، مشارکت فعال در یادگیری، پذیرش و به کارگیری بازخوردهای دریافتی و استفاده معنی‌دار از منابع تحصیلی در دانشگاه، خود را نشان می‌دهد. همچنین، بر اساس نظر کراس^۶ (۲۰۰۵) دانشجویانی که در فعالیت‌های تحصیلی فعالانه مشغول می‌شوند از فهم عمیق‌تر مطالب و یادگیری بیشتری برخوردار بودند. بنابراین، مطالعه به منظور شناخت سهم متغیرهای مؤثر غیر شناختی^۷ مرتبط با تلاش و عملکرد تحصیلی و تأثیر و تعامل این گونه متغیرها در پیش‌بینی موفقیت تحصیلی دانشجویان از اهمیت بسزایی برخوردار است. یکی از

1. cognitive abilities
2. Robbins, Allen, Casillas, Peterson, & Lee
3. engagement
4. Pascarella & Terenzini
5. Hu & Kuh
6. Cross
7. noncognitive variables

زمینه‌هایی که در دهه‌های اخیر در حوزه روان‌شناسی شکل گرفت، ظهور رویکرد روان‌شناسی مثبت‌نگر^۱ بود که موجب تحولات قابل ملاحظه و پژوهش‌های نافذ و مؤثری در زمینه‌های مختلف رفتاری از جمله در مطالعات مربوط به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان گردید. رویکرد روان‌شناسی مثبت‌نگر سعی دارد تا با استفاده از روش‌های علمی به مطالعه و کشف توانایی‌هایی که اجازه می‌دهند افراد، گروه‌ها، سازمان‌ها و جوامع پیشرفت کنند و به موفقیت نائل آیند، پردازد (سلیگمن و سیکزنت میهالی^۲، ۲۰۰۰). یکی از مفاهیم مهم روان‌شناسی مثبت‌نگر که در سال‌های اخیر در حوزه‌ی رفتار سازمانی مورد توجه جدی قرار گرفته و اخیراً وارد مطالعات آموزش دانشگاهی شده است، مفهوم سرمایه روان‌شناختی^۳ است. سرمایه روان‌شناختی یک حالت روان‌شناختی مثبت و رویکرد واقع‌گرا و انعطاف‌پذیر نسبت به زندگی است که از چهار سازه امید^۴، خوش‌بینی^۵، تاب‌آوری^۶ و خودکارآمدی^۷ تشکیل می‌شود و هر کدام از آنها به عنوان یک ظرفیت روان‌شناختی مثبت در نظر گرفته می‌شود که دارای مقیاس اندازه‌گیری معتبر، مبتنی بر نظریه و تحقیق است و وابسته به حالت و قابلیت رشد دارد و به طور چشمگیری با پیامدهای عملکردی ارتباط دارد (لوتانس، یوسف و آوولیو^۸، ۲۰۰۷). امید، توانایی شخص برای هدف‌گذاری، تجسم مسیرهای لازم برای رسیدن به هدف‌ها و داشتن انگیزه لازم در جهت رسیدن به آن هدف‌ها است. خوشبینی به اسنادهای علی مثبت اشاره می‌کند و روشی است که در آن افراد وقایع مثبت و منفی را تبیین می‌کنند و انتظار نتیجه مثبت دارند. تاب‌آوری، ظرفیت فرد برای پاسخ دادن و حتی شکوفا شدن در شرایط فشارزای مثبت یا منفی است و خودکارآمدی به اطمینانی که افراد به توانایی‌های خود برای انجام یک تکلیف خاص دارند، اشاره می‌کند (لوتانس و همکاران، ۲۰۰۷). در حالی که پژوهش‌های پیشین هر کدام از چهار حیطه‌ی تشکیل‌دهنده سازه‌ی سرمایه روان‌شناختی را به طور جدای از هم مورد بررسی قرار داده‌اند، اما مطالعات مربوط به سرمایه روان‌شناختی این سازه‌ها را در ارتباط با یکدیگر می‌بیند و مشترکات این متغیرها را در نظر می‌گیرد (نورمن، آوی، نمیچت و پیچن^۹، ۲۰۱۰). به عبارت دیگر، سرمایه روان‌شناختی، یک سازه «مرتبه بالاتر»^{۱۰} در نظر گرفته می‌شود، به این معنی که این چهار متغیر با هم ترکیب می‌شوند و یک کل هم‌افزایی^{۱۱} را می‌سازند و انتظار می‌رود که کل سازه نسبت به تک تک متغیرهای تشکیل‌دهنده‌ی

1. positive psychology
2. Seligman & Csikszentmihalyi
3. psychological capital (psycap)
4. hope
5. optimism
6. resiliency
7. self-efficacy
8. Luthans, Youssef & Avolio
9. Norman, Avey, Nimmichet, & Pigeon
10. higher-order
11. synergistic

آن تأثیر بیشتری بر سطوح تلاش و عملکرد تحصیلی داشته باشد. مطالعه‌ی تأثیر سرمایه روان‌شناختی به عنوان یک سازه مرتبه بالاتر در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان دانشگاه در مرحله آغازین قرار دارد و مطالعات اندکی در این زمینه انجام گرفته است، هر چند که هر کدام از اجزاء آن با عملکرد تحصیلی دوره‌های مختلف همبسته شده است. مطالعات مختلفی به رابطه بین سطوح امید و موفقیت تحصیلی در دانش‌آموزان و دانشجویان دانشگاه پرداخته است که نشان می‌دهد امید و موفقیت تحصیلی با یکدیگر همبستگی دارند. برای مثال، چانگ^۱ (۱۹۹۸) در یک مطالعه طولی بر روی دانشجویان دانشگاه دریافت که دانشجویان با سطوح بالای امید، از مشغولیت تحصیلی بالایی برخوردارند، دارای توانایی حل مسئله بیشتری هستند و از عملکرد تحصیلی بهتری در هر نیمسال و در کل دوران تحصیلی برخوردارند. همچنین، نتایج این پژوهش نشان داد که حتی وقتی که نمرات پیشین و عزت نفس دانشجویان کنترل شد، باز هم امید از توانایی پیش‌بینی‌کنندگی چشمگیر عملکرد تحصیلی آنها برخوردار بود. اسناید^۲ و همکاران (۲۰۰۲) در یک مطالعه‌ی طولی ۶ ساله به بررسی رابطه بین امید و موفقیت تحصیلی دانشجویان سال اول پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد که سطوح بالای امید، پیش‌بینی‌کننده معتبر عملکرد تحصیلی بالا در طول دوران دانشگاه و میانگین کلی نمره‌ها، فارغ‌التحصیلی سریع‌تر از دانشگاه و ترک تحصیل پایین به دلیل نمره‌های پایین است. بر اساس نتایج این تحقیق، آنها گزارش کردند که دانشجویانی که دارای سطوح بالاتر امیدواری هستند، بیشتر بر هدف‌های خود متمرکز می‌شوند و از انگیزه‌ی بیشتری، نسبت به هم‌تایان، خود برخوردارند. همچنین، این افراد دارای پشتکار و عزم جدی در انجام فعالیت‌ها هستند، زیرا معتقدند که تلاش منجر به پیشرفت و رضایت آنها می‌شود. همچنین، دی، هانسن، مالتبی، پراکتر و وود^۳ (۲۰۱۰) در یک مطالعه طولی سه ساله به این نتیجه دست یافتند که امید به طور منحصر به فردی فراتر از هوش، شخصیت و پیشرفت‌های قبلی، توانایی پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی بعدی دانشجویان دوره کارشناسی را دارد. در همین رابطه، ابراهیمی، صباغیان و ابوالقاسمی (۱۳۹۰) در پژوهش خود بر روی ۳۸۱ دانشجوی دانشگاه نشان دادند که بین دو عامل امید و موفقیت تحصیلی رابطه معنی‌دار وجود دارد. نتایج این تحقیق نشان داد که از بین شش عرصه مطرح امید، یعنی امید در عرصه تحصیلی، خانوادگی، اجتماعی، شغلی، روابط رومان‌تیک و اوقات فراغت، امید در عرصه تحصیلی بیشترین رابطه را با موفقیت تحصیلی داشت. یکی دیگر از مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی خوشبینی است. مطالعات مربوط به خوشبینی نشان می‌دهند که مشارکت فعال دانشجویان در برنامه‌های تحصیلی و سازگاری با محیط دانشگاهی و استفاده از فرصت‌های پیش‌رو، مستلزم خوشبینی انعطاف‌پذیر و واقع‌گرایانه‌ای است که به آنها کمک می‌کند به طور مستقل فعالیت کنند، از چالش‌ها استقبال کنند و تغییرات را پذیرا باشند. در

1. Chang

2. Snyder

3. Day, Hanson, Maltby, Proctor, & Wood

این رابطه، پریچارد و ویلسون^۱ (۲۰۰۳) در مطالعه خود بر روی دانشجویان دانشگاه نشان دادند که خوشبینی با انگیزش و بازدهی‌های تحصیلی موفقیت آمیز همبستگی مثبت دارد. نونیس و رایت^۲ (۲۰۰۴) نیز در مطالعه‌ای تأثیر واسطه‌ای خوشبینی را در رابطه بین توانایی و عملکرد تحصیلی مورد مطالعه قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که توانایی بالا به همراه خوشبینی موقعیتی بالا بهتر عملکرد تحصیلی را تبیین می‌کند. در پژوهشی دیگر، راتینگ، هینس، پری و چیپر فیلد^۳ (۲۰۰۷) به بررسی رابطه بین خوشبینی تحصیلی با عملکرد تحصیلی و سلامتی دانشجویان دانشگاه پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد که خوشبینی تحصیلی، عملکرد بهتر در تکالیف درسی، میانگین بالای نمره‌های پایانی و کاهش فرسودگی تحصیلی دانشجویان را پیش بینی کرد. در سال‌های اخیر در مطالعات مربوط به آموزش دانشگاهی، تاب‌آوری (یک بعد دیگر سرمایه روان‌شناختی) به عنوان یک سازه مهم و مرتبط با متغیرهای انگیزشی، شناختی، عزت نفس، سلامتی و عملکرد تحصیلی دانشجویان مورد بررسی قرار گرفته است (ریف و سینگر^۴، ۲۰۰۳). به طور کلی، تحقیقات نشان می‌دهند که دلیل مواجهه بیشتر دانشجویان با چالش‌های انتقال از تحصیلات دبیرستانی به دانشگاه و تجارب آسیب‌زای فردی، فقدان آمادگی تحصیلی، یا تعلق به جوامع در معرض خطر، نحوه پاسخ‌دهی دانشجویان به این چالش‌ها بر سطح انگیزش، پشتکار و تلاش تحصیلی آنها تأثیر می‌گذارد، در حالی که سطح تاب‌آوری آنها می‌تواند به عنوان یک متغیر واسطه‌ای نقش مهمی ایفا کند (بین و ایتون^۵، ۲۰۰۱). بالاخره، خودکارآمدی، نیز به عنوان یک بعد مهم سرمایه روان‌شناختی فرد، به باورهای شخص در مورد توانایی‌های خود برای انجام دادن یک تکلیف خاص، اشاره دارد (بندورا^۶، ۱۹۹۷). از نظر بندورا دانشجویان با خودکارآمدی تحصیلی بالا از راهبردهای مؤثر یادگیری بیشتری استفاده می‌کنند، به طور کارآمد زمان خود را مدیریت می‌کنند و در نظارت بر تلاش خود بهتر از دیگران هستند. همچنین، وول^۷ (۲۰۰۴) نیز گزارش کرده است که اگر دانشجویان باور داشته باشند که با تلاش قابل قبول می‌توانند یاد بگیرند، تلاش بیشتری کرده و در مواجهه با مشکلات پافشاری بیشتری می‌کنند. به نظر زیمرمن^۸ (۲۰۰۰) باورهای خودکارآمدی بر روی تصمیم‌گیری‌های شخص در مورد اینکه تکلیفی را انجام دهد، بر روی سطوح تلاش مورد نیاز برای انجام آن تکلیف و پایداری و پشتکار او در کامل کردن آن تکلیف تأثیر می‌گذارد. به طور کلی، مطالعات مختلف مانند دیست^۹ (۲۰۱۱) و محسن پور، حجازی و کیامش (۱۳۸۵) نشان می‌دهند که باورهای خودکارآمدی نقش مؤثری در پیشرفت تحصیلی، در

1. Pritchard & Wilson
2. Nonis & Wright
3. Ruthing, Haynes, Perry, & Chipperfield
4. Ryff & Singer
5. Bean & Eaton
6. Bandura
7. Woul
8. Zimmerman
9. Diseth

سطوح مختلف تحصیلی، ایفا می‌کند و به عنوان یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های مهم رفتارهای سازگارانه تحصیلی، حتی با وجود کنترل پیشرفت قبلی، محسوب می‌شود. بنابراین، با توجه به اهمیت سازه‌های روان‌شناختی مثبت مانند امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی و ضرورت مطالعه این مؤلفه‌ها در قالب یک سازه مرتبه بالاتر، لذا این مطالعه بر آن است که به بررسی رابطه ساده و چندگانه ابعاد سرمایه روان‌شناختی با تلاش و عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی اهواز و مسجدسلیمان بپردازد.

فرضیه‌های پژوهش

بین سرمایه روان‌شناختی و چهار مؤلفه آن (امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی) با تلاش تحصیلی دانشجویان رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد.

بین سرمایه روان‌شناختی و چهار مؤلفه آن (امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی) با عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد.

بین چهار مؤلفه سرمایه روان‌شناختی (امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی) و تلاش تحصیلی دانشجویان رابطه چندگانه وجود دارد.

بین چهار مؤلفه سرمایه روان‌شناختی (امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی) و عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه چندگانه وجود دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های توصیفی و با روش همبستگی است. پژوهش همبستگی به بررسی رابطه یک به یک متغیرها می‌پردازد. همچنین، در این تحقیق از تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی متغیرهای ملاک با استفاده از متغیرهای پیش‌بین استفاده شده است. در چنین پژوهش‌هایی محقق به دنبال بررسی روابط احتمالی بین متغیرهای مورد مطالعه می‌باشد. بنابراین، هدف اصلی در این طرح‌ها کشف روابط علت و معلولی بین متغیرها نیست، بلکه هدف، مطالعه میزان تغییرات در یک متغیر در اثر تغییرات در یک یا چند متغیر دیگر است (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۸۶).

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه دانشجویان سال اول دوره کارشناسی پیوسته است که در دو دانشگاه آزاد اسلامی مسجدسلیمان و اهواز در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ مشغول به تحصیل بودند. بر اساس گزارش اداره آموزش دو دانشگاه حجم جامعه آماری این پژوهش ۳۳۷۰ نفر (۱۶۹۳ پسر و ۱۶۷۷ دختر) بود. حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مرگان^۱ (۱۹۷۰)، به نقل از حسن زاده،

۱۳۸۵) ۳۵۰ نفر برآورد شد که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به تفکیک جنسیت، پسر (۱۷۶ نفر) و دختر (۱۷۴ نفر) که از این تعداد گروه علوم انسانی (۱۵۰ نفر)، فنی مهندسی (۱۴۳ نفر)، علوم پایه (۲۴ نفر) و پرستاری-مامایی (۳۳ نفر) در دو واحد دانشگاهی مسجدسلیمان (۷۷ نفر) و اهواز (۲۷۳ نفر) مشغول به تحصیل بودند، انتخاب شدند. سپس، پرسشنامه‌ها توسط آن‌ها تکمیل و جمع‌آوری شد.

ابزارهای پژوهش

در این پژوهش به منظور گردآوری داده‌ها، ابزارهای زیر مورد استفاده قرار گرفتند:

۱. پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی

پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی^۱ اولیه توسط لوتانس و همکاران (۲۰۰۷) با زمینه کاربری در محیط‌های حرفه‌ای طراحی شده است و از چهار خرده‌مقیاس امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی تشکیل شده است. در پژوهش حاضر، با توجه به عدم وجود ابزاری برای اندازه‌گیری سرمایه روان‌شناختی دانشجویان در عرصه تحصیلی و بر اساس پژوهش‌های انجام شده مانند نیلسون^۲ (۲۰۱۰) از چهار ابزار معتبر که هر کدام یکی از چهار خرده‌مقیاس سرمایه روان‌شناختی را اندازه‌گیری می‌کنند، استفاده شد. سپس، با ترکیب ماده‌های این چهار ابزار و تعیین شاخص‌های روانسنجی آن، پرسشنامه ۳۶ ماده‌ای سرمایه روان‌شناختی تهیه گردید. شیوه‌ی نمره‌گذاری این پرسشنامه، بر اساس یک مقیاس شش درجه‌ای از نوع لیکرت، از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۶) تنظیم شده است. این ابزارها عبارتند از:

الف) مقیاس امیدواری گرویشی بزرگسالان: یک مقیاس خود-گزارشی ۸ ماده‌ای است که برای بزرگسالان ۱۵ سال به بالا و به وسیله اسنایدر و همکاران (۱۹۹۱) تهیه شده است. این مقیاس شامل دو خرده‌مقیاس تفکر عاملیتی^۴، که به انگیزش شخصی و اشتیاق برای رسیدن به یک هدف با ارزش مربوط است، و تفکر رهیاب^۵، که به شخص امکان ایجاد چندین راه حل برای حل مسئله و تحقق هدف مورد نظر را می‌دهد، است. نمونه‌هایی از ماده‌های این ابزار برای خرده‌مقیاس تفکر عاملیتی عبارت است از: «من با قدرت اهدافم را دنبال می‌کنم»، و برای تفکر رهیاب «راه‌های زیادی برای حل مشکلات تحصیلی من وجود دارد».

ب) آزمون جهت‌گیری زندگی (فرم تجدید نظر شده): آزمون جهت‌گیری زندگی - فرم تجدید نظر شده (خوش‌بینی گرویشی^۷) توسط شیبر و کارور^۸ (۱۹۸۵) ساخته شده و یک آزمون ۶ ماده‌ای

1. Psychological Capital Questionnaire (PCQ)

2. Nelson

3. Adult Dispositional Hope Scale (ADHS)

4. agency

5. pathway

6. Life Orientation Test- Revised (LOT-R)

7. dispositional optimism

8. Scheier & Carver

خود-گزارشی است؛ ۳ ماده آن مربوط به خوش بینی و ۳ ماده دیگر مربوط به بدبینی است. نمونه‌هایی از ماده‌های این آزمون برای خرده مقیاس خوش بینی عبارت است از: «من در موارد نامطمئن، معمولاً انتظار بهترین حالت را دارم»، و برای خرده مقیاس بدبینی «به ندرت انتظار دارم که کارها مطابق میل من پیش بروند».

ج) **مقیاس تاب آوری**^۱: مقیاس تاب آوری توسط وگنیلد و یانگ^۲ (۱۹۹۳) ساخته شده و شامل ۱۴ ماده است که متغیر تاب آوری و دو بعد عمده آن یعنی شایستگی فردی^۳ و پذیرش خود و زندگی^۴ را اندازه‌گیری می‌کند. نمونه‌هایی از ماده‌های این ابزار برای خرده مقیاس شایستگی عبارت است از: «احساس می‌کنم می‌توانم کارهای زیادی را در هر لحظه انجام دهم»، و برای پذیرش خود و زندگی «اعتقاد من نسبت به خودم باعث می‌شود تا در لحظات سخت موفق شوم».

د) **مقیاس خودکارآمدی تحصیلی**^۵: مقیاس خودکارآمدی تحصیلی چیمرز، هو و گارسیا^۶ (۲۰۰۱) اطمینان دانشجویان را نسبت به توانایی‌های تحصیلی خود اندازه‌گیری می‌کند. این ابزار اندازه‌گیری، یک مقیاس خود-گزارشی ۸ ماده‌ای است که از پاسخ دهندگان می‌خواهد که میزان توانایی‌های خود را در خوب انجام دادن تکالیف تحصیلی، مانند مهارت‌های ضروری مؤثر برای پیشرفت تحصیلی، نظیر زمان‌بندی برای انجام تکالیف، یادداشت‌برداری، نوشتن مقالات و غیره، گزارش دهند. نمونه‌هایی از ماده‌های این ابزار عبارتند از: «من می‌دانم که برای انجام تکالیف خود، چگونه برنامه‌ریزی زمانی داشته باشم» و «من از توانایی خوبی برای موفقیت در دانشگاه برخوردارم».

پایایی پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی

پایایی هر کدام از چهار مؤلفه‌ی سرمایه روان‌شناختی به روش‌های مختلف و توسط محققان مختلف به دفعات مختلف تأیید شده است. به عنوان نمونه، اسنایدر و همکاران (۱۹۹۱) پایایی مقیاس امیدواری گرایشی بزرگسالان را از طریق اجرای آن بر روی نمونه‌های دانشجویی و مداخله‌های روان‌شناختی با استفاده از روش آلفای کرونباخ و روش اجرای مجدد بین ۰/۷۴ تا ۰/۸۴ گزارش نمودند. شیر، کارور و بریجز^۷ (۲۰۰۱) پایایی آزمون جهت‌گیری زندگی (فرم تجدید نظر شده) را با استفاده از روش آلفای کرونباخ از ۰/۷۰ تا ۰/۸۰ گزارش کردند. وگنیلد و یانگ (۱۹۹۳) پایایی مقیاس تاب آوری را با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ به دست آوردند. آن‌ها همچنین، با استفاده از روش باز آزمایی، در یک دوره ۱۲ ماهه، ضرایب همبستگی ۰/۶۷ تا ۰/۸۴ را برای این مقیاس گزارش نمودند. چیمرز و همکاران (۲۰۰۱) پایایی مقیاس خودکارآمدی تحصیلی را با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۱ گزارش کردند. در پژوهش حاضر، پایایی پرسشنامه سرمایه

1. Resiliency Scale (RS)
2. Wagnild & Young
3. personal competence
4. acceptance self and life
5. Academic Self-Efficacy Scale (ASES)
6. Chemers, Hu & Garcia
7. Bridges

روان‌شناختی و چهار مؤلفه‌ی آن با استفاده از دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف محاسبه شد که نتایج آن به ترتیب برای مؤلفه امید (۰/۷۲ و ۰/۷۰)، خوشبینی (۰/۷۰ و ۰/۷۱)، تاب آوری (۰/۸۲ و ۰/۷۹)، خودکارآمدی (۰/۸۶ و ۰/۸۲) و کل پرسشنامه (۰/۹۰ و ۰/۸۸) محاسبه شدند. این نتایج حاکی از آن است که ضرایب به دست آمده برای همه مقیاس‌ها رضایت بخش بوده و نشان دهنده همسانی درونی قابل قبول این پرسشنامه می‌باشد.

روایی پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی

روایی هر کدام از چهار مؤلفه‌ی سرمایه روان‌شناختی نیز به روش‌های مختلف، توسط محققان مختلف و به دفعات مختلف تأیید شده است. روایی ملاکی^۱ مقیاس امیدواری گرایشی از طریق محاسبه همبستگی آن با آزمون‌های روان‌شناختی مشابه، مانند آزمون جهت‌گیری زندگی (شیپر و کارور، ۱۹۸۵) و مقیاس عزت‌نفس^۲ ساخته روزنبرگ^۳ (۱۹۶۵؛ به نقل از اسنایدر و همکاران، ۱۹۹۱) تأیید شده است. شیپر و همکاران (۲۰۰۱) روایی ملاکی آزمون جهت‌گیری زندگی (فرم تجدید نظر شده) از طریق همبستگی منفی بالای آن با اندازه‌های روان‌رنجوری تأیید کردند. روایی مقیاس تاب آوری نیز با روش‌های مختلف تأیید شده است. وگنیلد و یانگ (۱۹۹۳) روایی ملاکی این مقیاس را از طریق همبستگی بالای آن با معیارهای سلامتی، دلگرمی^۴ و رضایت از زندگی تأیید کردند. چیمرز و همکاران (۲۰۰۱) نیز روایی ملاکی مقیاس خودکارآمدی تحصیلی خود را از طریق همبستگی آن با ابزارهای مشابه دیگر تأیید نمودند. در پژوهش حاضر، روایی پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی با استفاده از دو روش روایی همگرای^۵ و روایی سازه^۶ محاسبه شد. به منظور بررسی روایی همگرای این پرسشنامه از ضرایب همبستگی میان چهار عامل با یکدیگر و با نمره کل استفاده شد. نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که عامل‌ها با یکدیگر و با نمره کل ارتباط معنی‌داری دارند که می‌تواند نشانگر روایی همگرای بالای این پرسشنامه باشد.

جدول ۱. ماتریس همبستگی بین عامل‌های پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی و نمره کل

نمره کل	خودکارآمدی	تاب آوری	خوشبینی	امید	
				۱	امید
			۱	۰/۵۷*	خوشبینی
		۱	۰/۵۹*	۰/۶۴*	تاب آوری
	۱	۰/۵۸*	۰/۴۷*	۰/۶۲*	خودکارآمدی
۱	۰/۷۱*	۰/۸۲*	۰/۷۲*	۰/۸۴*	نمره کل

1. criterion validity
2. Self-Esteem Scale
3. Rosenberg
4. morale
5. convergent
6. construct

روایی سازه پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی نیز با استفاده از روش تحلیل عامل تأییدی^۱ محاسبه شد. بر اساس نتایج حاصل، تمامی ماده‌های مربوط به خرده مقیاس‌های پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی روی عامل‌های مربوط به خود بار معنی دار (در سطح $p < 0/001$) داشته‌اند و هیچ کدام از ماده‌های چهار مؤلفه سرمایه روان‌شناختی حذف نشدند. همچنین، در پژوهش حاضر سرمایه روان‌شناختی به عنوان یک عامل مرتبه دوم^۲ در نظر گرفته شده است که از چهار عامل مرتبه اول^۳ امید، خوشبینی، تاب آوری و خودکارآمدی تشکیل شده است. بر خلاف عامل مرتبه اول که یک عامل مکنون است و به عنوان واریانس مشترک گویه‌های استفاده شده برای سنجش آن عمل می‌کند، یک عامل مرتبه دوم، به عنوان واریانس مشترک بین عوامل مرتبه اول در نظر گرفته می‌شود. به بیان دیگر، عامل‌های مرتبه دوم به واقع عامل‌های عامل‌ها به حساب می‌آیند (هومن، ۱۳۸۷). بر اساس نتایج به دست آمده، بین هر کدام از چهار عامل و نمره کل پرسشنامه ضرایب همبستگی قوی به دست آمد. این ضرایب نشان می‌دهند که هر کدام از چهار عامل مرتبه اول امید، خوشبینی، تاب آوری و خودکارآمدی بر روی یک سازه مرتبه بالاتر یعنی سرمایه روان‌شناختی به طور معنی‌داری بار گذاشته‌اند. به عبارت دیگر، این چهار عامل زیر مجموعه سازه مرتبه بالاتر سرمایه روان‌شناختی هستند. همچنین، در تحلیل عامل تأییدی جهت بررسی روایی سازه از شاخص‌های برازش نیز استفاده شده است. بر اساس نتایج به دست آمده، مقادیر شاخص‌های برازندگی شامل مجذور خی ($\chi^2 = 1197/90$) با درجات آزادی $df = 590$ و سطح معنی‌داری $0/001$ ، مجذور خی نسبی^۴ ($df/\chi^2 = 2/03$) شاخص نیکویی برازش^۵ ($GFI = 0/80$)، شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته^۶ ($AGFI = 0/76$)، شاخص برازندگی تطبیقی^۷ ($CFI = 0/77$)، شاخص برازندگی افزایشی^۸ ($IFI = 0/78$) و مقدار ریشه میانگین مجذورات خطای تقریب^۹ ($RMSEA = 0/06$) به دست آمد. این مقادیر نشان‌دهنده برازش قابل قبول مدل چهار عاملی پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی و روایی سازه مطلوب آن است.

مقیاس تنظیم تلاش

در پژوهش حاضر، به منظور سنجش تلاش تحصیلی، از خرده مقیاس^۴ گویه‌ای تنظیم تلاش از پرسشنامه راهبردهای انگیزشی برای یادگیری^{۱۱} (پنتریچ، اسمیت^{۱۱}، گارسیا^{۱۲} و مک کیچی^{۱۳}، ۱۹۹۳)

1. confirmatory factor analysis
2. second-order
3. first-order
4. Relative Chi-Square (χ^2/df)
5. Goodness of Fit Index (GFI)
6. Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)
7. Comparative Fit Index (CFI)
8. Incremental Fit Index (IFI)
9. Root Mean Squared Error of Approximation (RMSEA)
10. Motivational Strategies for Learning Questionnaire (MSLQ)
11. Smith
12. Garcia
13. Mc Keachie

استفاده شد. پینتریچ و همکاران (۱۹۹۳) گزارش می دهند که پرسشنامه راهبردهای انگیزشی برای یادگیری از روایی پیش بین قابل قبولی برای پیش بینی عملکرد تحصیلی دانش آموزان برخوردار است. همچنین، در مطالعات مختلف با استفاده از روش تحلیل عامل تأییدی روایی سازه این ابزار اندازه گیری تأیید شده است. در پژوهش حاضر نیز پایایی این ابزار اندازه گیری با استفاده از دو روش آلفای کرونباخ و تصنیف به ترتیب ۰/۷۵ و ۰/۷۹ به دست آمد. همچنین، برای برآورد روایی سازه آن از روش تحلیل عامل تأییدی استفاده شد. نتایج تحلیل عامل تأییدی نشان داد که هر چهار ماده مربوط به خرده مقیاس تلاش دارای بار عاملی قابل قبولی هستند، که همگی در سطح $p < 0/01$ معنی دار هستند. بیشترین بار عاملی مربوط به ماده سوم (۰/۸۰) و کمترین بار عاملی (۰/۵۴) مربوط به ماده دوم می باشد. همچنین، مقادیر شاخص های برازندگی مقیاس تنظیم تلاش شامل مجذور خی ($x^2 = 12/62$) با درجه آزادی $df = 4$ ، مجذور خی نسبی ($3/15$) = (df/x^2) ، شاخص نیکویی برازش ($GFI = 0/98$)، شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته (۰/۸۸) = $(AGFI)$ ، شاخص برازندگی هنجار شده ($NFI = 0/90$)، شاخص برازندگی تطبیقی (۰/۹۳) = (CFI) ، شاخص برازندگی افزایشی ($IFI = 0/93$) و شاخص ریشه میانگین مجذورات خطای تقریب ($RMSEA = 0/08$)، می باشند که نشان می دهند مدل از برازش قابل قبولی برخوردار است.

عملکرد تحصیلی

در این پژوهش برای محاسبه عملکرد تحصیلی، از میانگین نمره های پایانی نیمسال اول دانشجویان استفاده شد.

یافته های پژوهش

یافته های پژوهش در دو بخش یافته های توصیفی و یافته های مربوط به فرضیه های پژوهش ارائه می شوند. در جدول شماره ۲ میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای مورد مطالعه گزارش شده اند.

جدول ۲. شاخص های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
امید	۳۹/۶۳	۴/۱۹
خوشبینی	۲۶/۲۹	۴/۲۲
تاب آوری	۶۵/۴۸	۸/۰۹
خودکارآمدی	۳۶/۱۶	۶/۳۶
نمره کل سرمایه روان شناختی	۱۶۷/۵۷	۱۸/۴۷
تلاش تحصیلی	۱۸/۵۱	۳/۴۷
عملکرد تحصیلی (معدل)	۱۵/۲۰	۱/۹۲

همان گونه که نتایج جدول ۲ نشان می دهد میانگین نمره کل پرسشنامه سرمایه روان شناختی دانشجویان شرکت کننده در این پژوهش ۱۶۷/۵۷ و انحراف استاندارد نمره آنها ۱۸/۴۷ به دست

آمد. همچنین، میانگین و انحراف استاندارد تلاش تحصیلی (۱۸/۵۱، ۳/۴۷) و عملکرد تحصیلی (۱۵/۲۰، ۱/۹۲) مشخص شد.

یافته‌های مربوط به فرضیه‌های پژوهش

فرضیه ۱ و ۲. بین سرمایه روان‌شناختی و چهار مؤلفه آن (امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی) با تلاش و عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد. جدول شماره ۳ نتایج تحلیل آماری مربوط به فرضیه‌های ۱ و ۲ پژوهش مبنی بر محاسبه ضریب همبستگی بین متغیرهای پیش‌بین و ملاک را نشان می‌دهند.

جدول ۳. ضرایب همبستگی بین سرمایه روان‌شناختی و مؤلفه‌های آن با تلاش و عملکرد تحصیلی آزمودنی‌ها

عملکرد تحصیلی			تلاش تحصیلی			متغیر ملاک
n	p	r	n	p	r	متغیر پیش‌بین
۳۵۰	۰/۰۰۱	۰/۴۶۵	۳۵۰	۰/۰۰۱	۰/۴۲۴	امید
۳۵۰	۰/۰۰۱	۰/۴۶۲	۳۵۰	۰/۰۰۱	۰/۳۸۶	خوشبینی
۳۵۰	۰/۰۰۱	۰/۴۶۹	۳۵۰	۰/۰۰۱	۰/۴۳۴	تاب‌آوری
۳۵۰	۰/۰۰۱	۰/۵۸۰	۳۵۰	۰/۰۰۱	۰/۵۷۰	خودکارآمدی
۳۵۰	۰/۰۰۱	۰/۶۱۰	۳۵۰	۰/۰۰۱	۰/۵۹۰	کل سرمایه روان‌شناختی

همان‌گونه که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود ضرایب همبستگی بین کل متغیرهای پیش‌بین و دو متغیر ملاک در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنی‌دار است. ضریب همبستگی بین نمره کل سرمایه روان‌شناختی و تلاش تحصیلی ($p < ۰/۰۰۱, r = ۰/۵۹$) و بین سرمایه روان‌شناختی و عملکرد تحصیلی ($p < ۰/۰۰۱, r = ۰/۶۱$) به دست آمد. از بین چهار مؤلفه سرمایه روان‌شناختی ضریب همبستگی بین متغیر خودکارآمدی با تلاش تحصیلی ($r = ۰/۵۷$) و با عملکرد تحصیلی ($r = ۰/۵۸$) بیشتر از مؤلفه‌های دیگر است.

فرضیه ۳. بین چهار مؤلفه سرمایه روان‌شناختی (امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی) و تلاش تحصیلی دانشجویان رابطه چندگانه وجود دارد.

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه با دو روش همزمان و گام به گام بین ابعاد سرمایه روان‌شناختی (متغیرهای پیش‌بین) و تلاش تحصیلی (متغیر ملاک) در جداول شماره ۴ و ۵ ارائه می‌شود. نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که بین ۴ مؤلفه سرمایه روان‌شناختی و تلاش تحصیلی دانشجویان رابطه چندگانه وجود دارد و این رابطه چندگانه (R.M) از ضرایب همبستگی ساده (r) هر کدام از مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی با متغیر ملاک تلاش تحصیلی (جدول ۳) بیشتر است. بدین معنی که هر کدام از مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی بخشی از واریانس تلاش تحصیلی را تبیین می‌کند. مقدار R^2 (۰/۳۷۶) بدین معنی است که حدود ۳۸ درصد از واریانس تلاش تحصیلی توسط مؤلفه‌های

سرمایه روان شناختی تبیین می شود. مقدار R مشاهده شده (۰/۶۱۳) نیز نشان دهنده آن است که مدل رگرسیون خطی حاضر به خوبی می تواند برای پیش بینی استفاده شود.

جدول ۴. ضرایب همبستگی چندگانه بین چهار مؤلفه سرمایه روان شناختی و تلاش تحصیلی با استفاده از روش رگرسیون همزمان

ضرایب رگرسیون				نسبت F	ضریب تعیین	همبستگی چندگانه	شاخص های آماری
خود کارآمدی	تاب آوری	خوش بینی	امید	P احتمال	RS	R	متغیرهای پیش بین
			$\beta = ۰/۴۲۴$ $t = ۸/۷۴$ $p = ۰/۰۰۰۱$	۷۶/۳۷ ۰/۰۰۰۱	۰/۱۸	۰/۴۲۴	امید
		$\beta = ۰/۲۵۰$ $t = ۴/۸۱$ $p = ۰/۰۰۰۱$	$\beta = ۰/۳۱۷$ $t = ۶/۰۹$ $p = ۰/۰۰۰۱$	۵۲/۱۷ ۰/۰۰۰۱	۰/۲۳۱	۰/۴۸۱	خوشبینی
	$\beta = ۰/۲۰۵$ $t = ۳/۱۶$ $p = ۰/۰۰۰۲$	$\beta = ۰/۲۰۷$ $t = ۳/۸۹$ $p = ۰/۰۰۰۱$	$\beta = ۰/۱۹۸$ $t = ۳/۱۰$ $p = ۰/۰۰۰۲$	۳۹/۰۰ ۰/۰۰۰۱	۰/۲۵۳	۰/۵۰۳	تاب آوری
$\beta = ۰/۴۴۴$ $t = ۸/۲۴$ $p = ۰/۰۰۰۱$	$\beta = ۰/۰۵۴$ $t = ۰/۸۶۴$ $p = ۰/۳۸۸$	$\beta = ۰/۱۶$ $t = ۳/۲۶$ $p = ۰/۰۰۰۱$	$\beta = ۰/۰۸۱$ $t = ۱/۳۴$ $p = ۰/۱۸۱$	۵۱/۸۶ ۰/۰۰۰۱	۰/۳۷۶	۰/۶۱۳	خود کارآمدی

نتایج تحلیل رگرسیون مندرج در جدول ۵ با استفاده از روش گام به گام نشان می دهد که کدام یک از مؤلفه های چهارگانه سرمایه روان شناختی بهترین پیش بینی کننده تلاش تحصیلی دانشجویان است.

جدول ۵. تحلیل رگرسیون چندگانه گام به گام جهت پیش بینی تلاش تحصیلی دانشجویان بر اساس مؤلفه های سرمایه روان شناختی

ضرایب رگرسیون			نسبت F	ضریب تعیین	ضریب R	متغیر پیش بین	مدل	متغیر ملاک
امید	خوشبینی	خود کارآمدی	P سطح	RS				تلاش تحصیلی
		$\beta = ۰/۵۷۸$ $t = ۱۳/۲۰$ $P < ۰/۰۰۰۱$	$F = ۱۷۴/۳۰$ $P < ۰/۰۰۰۱$	۰/۳۳۴	۰/۵۷۸	خود کارآمدی	۱	
	$\beta = ۰/۱۹۷$ $t = ۴/۲۶$ $p < ۰/۰۰۰۱$	$\beta = ۰/۵۰۴$ $t = ۱۰/۹۳$ $p < ۰/۰۰۰۱$	$F = ۱۰۰/۵۴$ $P < ۰/۰۰۰۱$	۰/۳۶۷	۰/۶۰۶	خود کارآمدی خوشبینی	۲	
$\beta = ۰/۱۰۶$ $t = ۲/۰۰$ $P < ۰/۰۰۵$	$\beta = ۰/۱۶۹$ $t = ۳/۵۲$ $P < ۰/۰۰۰۱$	$\beta = ۰/۴۵۷$ $t = ۸/۸۹$ $P < ۰/۰۰۰۱$	$F = ۶۸/۹۵$ $P < ۰/۰۰۰۱$	۰/۳۷۴	۰/۶۱۲	خود کارآمدی خوشبینی امید	۳	

نتایج مندرج در جدول شماره ۵ با استفاده از روش تحلیل رگرسیون گام به گام نشان می دهد که از میان ابعاد چهار گانه سرمایه روان شناختی، سه بعد خود کارآمدی، خوشبینی و امید به تنهایی و با یکدیگر بهترین پیش بینی کننده های تلاش تحصیلی دانشجویان است. بدین ترتیب که مؤلفه خود کارآمدی ۳۳/۴ درصد واریانس تلاش دانشجویان را تبیین می کند، با اضافه کردن مؤلفه خوش بینی به مدل ۲ باعث اضافه شدن ۳ درصد به واریانس تلاش، یعنی ۳۶/۷ درصد واریانس تلاش توسط خود کارآمدی و خوشبینی تبیین می شود. و در مدل ۳ با اضافه کردن مؤلفه امید، باعث اضافه شدن حدود ۱ درصد واریانس تلاش شده است، یعنی سه مؤلفه خود کارآمدی، خوشبینی و امید با یکدیگر ۳۷/۴ درصد واریانس متغیر تلاش تحصیلی را تبیین می کنند. لازم به ذکر است در این مدل مؤلفه تاب آوری پیش بین کننده معنی داری نبود.

فرضیه ۴. بین چهار مؤلفه سرمایه روان شناختی (امید، خوشبینی، تاب آوری و خود کارآمدی) و عملکرد تحصیلی دانشجویان سال اول رابطه چند گانه وجود دارد.

جدول ۶. ضرایب همبستگی چند گانه بین چهار مؤلفه سرمایه روان شناختی و عملکرد تحصیلی با استفاده از روش رگرسیون همزمان

ضرایب رگرسیون				نسبت F	ضریب تعیین	همبستگی چند گانه	شاخص های آماری متغیرهای پیش بین
خود کارآمدی	تاب آوری	خوشبینی	امید	احتمال P	RS	R	
			$\beta = 0/465$ $t = 9/79$ $p = 0/0001$	۹۵/۹۲ ۰/۰۰۰۱	۰/۲۱۶	۰/۴۶۵	امید
		$\beta = 0/322$ $t = 6/50$ $p = 0/0001$	$\beta = 0/327$ $t = 6/59$ $p = 0/0001$	۵۶/۴۱ ۰/۰۰۰۱	۰/۳۰۱	۰/۵۴۹	خوشبینی
	$\beta = 0/196$ $t = 3/16$ $p = 0/002$	$\beta = 0/281$ $t = 5/54$ $p = 0/0001$	$\beta = 0/213$ $t = 3/49$ $p = 0/001$	۵۴/۴۵ ۰/۰۰۰۱	۰/۳۲۱	۰/۵۶۶	تاب آوری
$\beta = 0/368$ $t = 6/99$ $p = 0/0001$	$\beta = 0/071$ $t = 1/16$ $p = 0/247$	$\beta = 0/242$ $t = 5/06$ $p = 0/0001$	$\beta = 0/116$ $t = 1/97$ $p = 0/05$	۵۸/۷۱ ۰/۰۰۰۱	۰/۴۰۵	۰/۶۳۶	خود کارآمدی

نتایج تحلیل رگرسیون چند گانه با دو روش همزمان و گام به گام بین ابعاد سرمایه روان شناختی (متغیرهای پیش بین) و عملکرد تحصیلی (متغیر ملاک) در جداول شماره ۶ و ۷ ارائه می شود.

نتایج جدول ۶ نشان می دهد که بین ۴ مؤلفه سرمایه روان شناختی و عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه چند گانه وجود دارد و این رابطه چند گانه (MR) از ضرایب همبستگی ساده (r) هر کدام از مؤلفه های سرمایه روان شناختی با متغیر ملاک تلاش تحصیلی (جدول ۳) بیشتر است. بدین معنی که هر کدام از مؤلفه های سرمایه روان شناختی بخشی از واریانس عملکرد تحصیلی را تبیین

می کند. مقدار R^2 (۰/۴۰۵) بدین معنی است که حدود ۴۰ درصد از واریانس عملکرد تحصیلی توسط ابعاد سرمایه روان شناختی تبیین می شود. مقدار R مشاهده شده (۰/۶۳۶) نیز نشان دهنده آن است که مدل رگرسیون خطی حاضر به خوبی می تواند برای پیش بینی استفاده شود. نتایج تحلیل رگرسیون مندرج در جدول ۷ با استفاده از روش گام به گام نشان می دهد که کدام یک از مؤلفه های چهار گانه سرمایه روان شناختی بهترین پیش بینی کننده عملکرد تحصیلی دانشجویان است.

جدول ۷. تحلیل رگرسیون چند گانه گام به گام جهت پیش بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان بر اساس مؤلفه های سرمایه روان شناختی

متغیر ملاک	مدل	متغیر پیش بین	ضریب R	ضریب تعیین RS	نسبت F سطح P	ضرایب رگرسیون		
						خود کار آمدی	خوشبینی	امید
عملکرد تحصیلی	۱	خود کار آمدی	۰/۵۶۱	۰/۳۱۵	$F = 159/94$ $P < 0/0001$	$\beta = 0/561$ $t = 12/64$ $P < 0/0001$		
	۲	خود کار آمدی خوش بینی	۰/۶۲۳	۰/۳۸۸	$F = 110/15$ $P < 0/0001$	$\beta = 0/293$ $t = 6/46$ $p < 0/0001$	$\beta = 0/451$ $t = 9/95$ $p < 0/0001$	
	۳	خود کار آمدی خوش بینی امید	۰/۶۳۵	۰/۴۰۳	$F = 77/76$ $P < 0/0001$	$\beta = 0/149$ $t = 2/89$ $p < 0/004$	$\beta = 0/254$ $t = 5/42$ $p < 0/0001$	$\beta = 0/386$ $t = 7/67$ $p < 0/0001$

همان گونه که نتایج جدول شماره ۷ نشان می دهد محاسبه تحلیل رگرسیون چند گانه به روش گام به گام بیانگر این است که از بین ابعاد چهار گانه سرمایه روان شناختی، سه مؤلفه خود کار آمدی، خوش بینی و امید به تنهایی و با یکدیگر بهترین پیش بینی های عملکرد تحصیلی آزمودنی ها محسوب می شوند. بدین ترتیب که مؤلفه خود کار آمدی ۳۱/۵ درصد واریانس عملکرد تحصیلی دانشجویان را تبیین می کند، با اضافه کردن مؤلفه خوش بینی به مدل ۲ باعث اضافه شدن حدود ۷ درصد به واریانس عملکرد تحصیلی، یعنی ۳۸/۸ درصد واریانس عملکرد، توسط خود کار آمدی و خوشبینی تبیین می شود. و در مدل ۳ با اضافه کردن مؤلفه امید، باعث اضافه شدن حدود ۱/۵ درصد به واریانس عملکرد شده است، یعنی سه مؤلفه خود کار آمدی، خوشبینی و امید با یکدیگر ۴۰/۳ درصد واریانس متغیر عملکرد تحصیلی را تبیین می کنند. لازم به ذکر است در این مدل مؤلفه تاب آوری پیش بین کننده معنی داری نبود.

بحث و نتیجه گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه ساده و چند گانه سرمایه روان شناختی و ابعاد آن (امید، خوش بینی، تاب آوری و خود کار آمدی) با تلاش و عملکرد تحصیلی دانشجویان سال اول بود. بر اساس یافته های جدول شماره ۳ بین نمره کل سرمایه روان شناختی و مؤلفه های آن با دو متغیر

ملاک تلاش و عملکرد تحصیلی همبستگی مثبت معنی‌داری وجود دارد. نتیجه‌ی به دست آمده حاکی از این است که سطوح بالای سرمایه روان‌شناختی و ابعاد آن یعنی امید، خوش بینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی با افزایش سطح تلاش و عملکرد تحصیلی موفقیت‌آمیز دانشجویان همراه است. برعکس، کاهش نمره در متغیرهای فوق، با افت تلاش و عملکرد تحصیلی آنها همراه است. به عبارت دیگر، دانشجویان با سطوح بالای سرمایه روان‌شناختی برای هدف‌های خود ارزش‌قائل‌اند و مصمم هستند تا آنها را پیگیری کنند. آن‌ها باور دارند که می‌توانند توانایی‌ها و راهبردهای مورد نیاز برای رسیدن به هدف‌های خود را، حتی اگر با موانع و یأس مواجه شوند، رشد بدهند (امید). از سوی دیگر آن‌ها افرادی خوشبین هستند و انتظارات مثبتی درباره‌ی رویدادهای تحصیلی خود شکل می‌دهند. آن‌ها تمایل دارند که اسنادهای درونی، با دوام و کلی از موفقیت‌ها و اسنادهای بیرونی، ناپایدار و خاص برای شکست‌های خود داشته باشند و می‌توانند با وجود مشکلات و موانع، انگیزش خود را تا رسیدن به موفقیت حفظ کنند (خوشبینی). آن‌ها همچنین، به دلیل وجود تاب‌آوری بالا احتمال می‌رود خلاق باشند، نسبت به تغییرات سازگار باشند و به هنگام مواجهه با دشواری‌های در حین تحصیل مقاوم باشند و عملکرد خود را در سطح بالا حفظ کنند (تاب‌آوری)، و در نهایت اینکه این افراد به توانایی‌های خود اطمینان دارند، برای رسیدن به هدف‌های خود تلاش زیادی صرف می‌کنند و هنگام مواجهه شدن با تکالیف مشکل و یا سایر موانع پایداری نشان می‌دهند و اطمینان دارند که می‌توانند بر روی چنین موقعیت‌هایی کنترل داشته باشند (خودکارآمدی). این یافته با نتایج پژوهش‌های اسنایدر و همکاران (۲۰۰۲)، دی و همکاران (۲۰۱۰) و ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۰) مبنی بر رابطه مثبت بین امید (به عنوان یکی از ابعاد سرمایه روان‌شناختی) و موفقیت تحصیلی همخوانی دارد. به این معنی که دانشجویانی که دارای سطوح بالاتر امیدواری هستند، بیشتر بر هدف‌های خود متمرکز می‌شوند و از انگیزه‌ی بیشتری، نسبت به هم‌تایان، خود برخوردارند. همچنین، این افراد دارای پشتکار و عزم جدی در انجام فعالیت‌ها هستند، زیرا معتقدند که تلاش منجر به پیشرفت و رضایت آنها می‌شود. به عبارت دیگر، امید به عنوان یک نیروی روان‌شناختی مثبت، انگیزشی را در افراد به وجود می‌آورد که آنها را برای رسیدن به موفقیت تشویق می‌کند و سبب تلاش بیشتر آنها برای دستیابی به موفقیت می‌شود. همچنین، این یافته با نتایج مطالعات نونیس و رایت (۲۰۰۴) و راتینگ و همکاران (۲۰۰۷) مبنی بر رابطه بین خوشبینی و موفقیت تحصیلی همسو می‌باشد، به این معنی که درگیری و مشارکت فعال دانشجویان در فعالیت‌های تحصیلی و کنار آمدن با چالش‌ها و موانع تحصیلی مستلزم باورهای خوشبینانه واقع‌گرایانه است. در این رابطه، سلیگمن (۱۹۹۸) بیان می‌کند که خوشبینی در بزرگسالی با پیشرفت بهتر در تحصیلات دانشگاهی همراه است. به علاوه، رابطه مثبت بین تاب‌آوری و عملکرد تحصیلی نیز در راستای مطالعه بین و ایتون (۲۰۰۱) است که معتقدند تاب‌آوری به عنوان یک عامل محافظت‌کننده بر نحوه‌ی مواجهه دانشجویان با چالش‌های تحصیلی، فقدان‌آمادگی و سایر تجارب آسیب‌زا تأثیر می‌گذارد. بر اساس مطالعه آنها دانشجویان با سطح تاب‌آوری بالا قادرند با وجود موانع و دشواری‌ها، انگیزش، پشتکار و تلاش خود را در سطح بالا حفظ

کنند و در نتیجه از عملکرد بالایی برخوردار باشند. بالاخره، این یافته با نتایج پژوهش‌های دیست (۲۰۱۱) و محسن پور و همکاران (۱۳۸۶) مبنی بر رابطه مثبت خودکارآمدی (به عنوان یکی دیگر از ابعاد سرمایه روان‌شناختی) با عملکرد تحصیلی همخوانی دارد. بر اساس نتایج این پژوهش‌ها، خودکارآمدی یا اطمینان فرد به توانایی‌های خود برای انجام موفقیت آمیز تکالیف یادگیری، به صورت مستقیم و یا به واسطه متغیرهای دیگر مانند، راهبردهای عمیق یادگیری، فراشناخت، تلاش، پایداری و غیره از مؤلفه‌های اثرگذار بر پیشرفت تحصیلی محسوب می‌شود. همچنین، بر اساس نتایج به دست آمده از این پژوهش بین مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی و دو متغیر ملاک تلاش و عملکرد تحصیلی رابطه چندگانه وجود دارد و این رابطه چندگانه از رابطه ساده تک تک مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی با این متغیرها بیشتر است. بدین معنی که ترکیب چهار عامل امید، خوش بینی، تاب آوری و خودکارآمدی در قالب یک سازه مرتبه بالاتر، یعنی سرمایه روان‌شناختی، بهتر می‌تواند بازده‌های مثبت تحصیلی مانند تلاش و عملکرد تحصیلی دانشجویان را پیش بینی کند. همچنین، نتایج به دست آمده نشان می‌دهند که ترکیب سه مؤلفه خودکارآمدی، خوش بینی و امید با یکدیگر بهترین پیش بین‌های تلاش و عملکرد تحصیلی دانشجویان محسوب می‌شوند. بنابراین، نتایج به دست آمده از این پژوهش ضمن همسویی با مطالعاتی که لوتانس و همکاران (۲۰۰۷) و نورمن و همکاران (۲۰۱۰) در حوزه رفتار سازمانی انجام داده‌اند، در راستای تأیید سازه مرتبه بالاتر سرمایه روان‌شناختی در عرصه تحصیلی و بدین معنی است که وقتی این مؤلفه‌ها با هم ترکیب می‌شوند، یک کل هم‌افزایی می‌سازند که نسبت به تک تک متغیرهای تشکیل دهنده‌ی آن تأثیر بیشتری بر سطح تلاش و عملکرد تحصیلی افراد می‌گذارد، این یافته در راستای نظر لوتانس و همکاران (۲۰۰۷) است؛ بدین معنی که افراد با سطوح بالای سرمایه روان‌شناختی، به دلیل تعداد و سطح ظرفیت‌های روان‌شناختی مثبتی که در شناخت، انگیزه و رفتار آنها متجلی می‌شود، نسبت به افرادی که تنها امیدواری یا تاب آوری یا خوشبینی و یا خودکارآمدی را در یک موقعیت معین نشان می‌دهند، ممکن است عملکرد بهتری نشان دهند. بنابراین، با توجه به نتایج این پژوهش و از آنجایی که سرمایه روان‌شناختی و هر کدام از مؤلفه‌های آن وابسته به موقعیت و قابلیت رشد پذیری را دارند، فراهم نمودن بستر و محیط‌های آموزشی دلگرم‌کننده و حمایتی که روحیه مثبت‌نگری دانشجویان را افزایش دهد می‌تواند پیامدهای مثبتی برای دانشگاه و دانشجویان به همراه داشته باشد. از جمله این که در زمینه تحصیلی باعث افزایش ارتقا سطح تلاش، مشارکت فعال در امور تحصیلی، پایداری در مواجهه با موانع و چالش‌های تحصیلی و فهم مطالب علمی و در نهایت پیشرفت تحصیلی خواهد شد. ذکر این نکته ضروری است که سرمایه روان‌شناختی و مؤلفه‌های آن قابلیت رشد پذیری دارند و رهنمودهای روشن و راهبردهای متعدد و موفق در ادبیات روان‌شناسی مثبت‌نگر، برای افزایش امید، خوشبینی، تاب آوری، خودکارآمدی و سرمایه روان‌شناختی کلی وجود دارد. به طور کلی، بر اساس نتایج حاصل از این مطالعه می‌توان گفت برنامه‌ریزی به منظور افزایش سرمایه روان‌شناختی دانشجویان می‌تواند منجر به (الف) افزایش تعهد و تلاش لازم دانشجویان در جهت مشغولیت در تکالیف و یادگیری چالش‌انگیز و کسب موفقیت تحصیلی (خودکارآمدی)؛ (ب)

شکل‌گیری اسنادهای مثبت در زمینه موفقیت و شکست‌های حال و آینده؛ (ج) پایداری در راه هدف‌های تحصیلی و در صورت لزوم تغییر مسیر رسیدن به این هدف‌ها برای دستیابی به موفقیت تحصیلی (امیدواری) و پایداری به هنگام مواجهه با موانع و مشکلات در طول دوران تحصیلی در دستیابی به موفقیت (تاب‌آوری یا انعطاف‌پذیری) شود. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده به مطالعه در زمینه شناسایی سایر متغیرهای شناختی، انگیزشی و رفتاری مرتبط با سرمایه روان‌شناختی و نیز انجام مداخلات آزمایشی به منظور اثرات ارتقا سرمایه روان‌شناختی دانشجویان بر انگیزش، تلاش، عملکرد تحصیلی و دیگر بازده‌های مثبت تحصیلی آن‌ها بپردازند. لازم به ذکر است از آن‌جا که پژوهش حاضر بر روی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی اهواز و مسجد سلیمان انجام گرفته است، در تعمیم نتایج آن به گروه‌های دیگر باید جانب احتیاط را رعایت نمود.

منابع

- ابراهیمی، نسرین، صباغیان، زهرا و ابوالقاسمی، محمود (۱۳۹۰). بررسی رابطه امید با موفقیت تحصیلی دانشجویان. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره ۶۰، ۱۶-۱.
- سرمد، زهره، بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۸۶). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، چاپ چهاردهم، تهران: مؤسسه انتشارات آگاه.
- حسن زاده، رمضان (۱۳۸۵). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: نشر ساوالان.
- محسن پور، مریم، حجازی، الهه و کیامنش، علیرضا (۱۳۸۵). نقش خودکارآمدی، هدف‌های پیشرفت، راهبردهای یادگیری و پایداری در پیشرفت تحصیلی درس ریاضی دانش‌آموزان سال سوم متوسطه شهر تهران. نوآوری‌های آموزشی، شماره ۹، ۱۶-۳۶.
- هومن، حیدرعلی (۱۳۸۷). مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم افزار لیزرل. تهران: انتشارات سمت.

- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York, NY: Freeman Press.
- Bean, J., & Eaton, S. B. (2001). The psychology underlying successful retention practices [Electronic version]. *Journal of College Student Retention*, 1, 73-89.
- Chang, E. C. (1998). Hope, problem-solving ability, and coping in a college student population: Some implications for theory and practice. *Journal of Clinical Psychology*, 54, 953-962.
- Chemers, M. M., Hu, L., & Garcia, B. F. (2001). Academic self-efficacy and first-year college student performance and adjustment. *Journal of Educational Psychology*, 95(1), 55-64.
- Cross, M. (2005). What do we know about students' learning and how do we know it? Retrieved from <http://repositories.cdlib.org/cshe/CSHE-7-05/>.
- Day, L., Hanson, K., Maltby, J., Proctor, C., and Wood, A. (2010). Hope uniquely predicts objective academic achievement above intelligence, personality, and previous academic achievement. *Journal of Research in Personality*, 44, 550-553.
- Diseth, A. (2011). Self-efficacy, goal orientations and learning strategies as mediators between preceding and subsequent academic achievement. *Learning and Individual Differences*.
- Hu, S., & Kuh, G. D. (2002). Being (dis)engaged in educationally purposeful activities: The influences of student and institutional characteristics. *Research in Higher Education*, 43, 555-575.
- Luthans, F., Youssef, C., & Avolio, B. (2007). *Psychological capital: Developing the human competitive edge*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Nelson, J. (2010). Building a conceptual model of academic effort for traditional first-year college students. A dissertation submitted to the School of Behavioral and Applied Sciences in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Higher Education at the Azusa Pacific University.
- Nonis, S. A., & Wright, D. (2004). Moderating effects of achievement striving and situational optimism on the relationship between ability and performance outcomes of college students. *Research in Higher Education*, 44, 327-346.
- Norman, S. M., Avey, J. B., Nimmicht, J. L. & Pigeon, N. G. (2010). The interactive effects of psychological capital and organizational identity on employee organizational citizenship and

- deviance behavior. *Journal of Leadership and Organizational Studies*, 17 (4), 380-391.
- Pascarella, E. T., & Terenzini, P. T. (2005). *How college affects students: A third decade of research*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Pintrich, P. R., Smith, D. A. F., Garcia, T., & McKeachie, W. J. (1993). Reliability and predictive validity of the Motivated Strategies for Learning Questionnaire (MSLQ). *Educational and Psychological Measurement*, 53, 801-813.
- Pritchard, M. D., & Wilson, G. S. (2003). Using emotional and social factors to predict student success. *Journal of College Student Development*, 44(1), 18-28.
- Robbins, S. B., Allen, J., Casillas, A., Peterson, C. H., & Le, H. (2006). Unraveling the differential effects of motivational and skills, social, and self-management measures from traditional predictors of college outcomes. *Journal of Educational Psychology*, 98, 598-616.
- Ruthing, J. C., Haynes, T. L., Perry, R. P., & Chipperfield, J. G. (2007). Academic optimistic bias: Implications for college student performance and well-being. *Social Psychology of Education*, 10, 115-137.
- Ryff, C. D., & Singer, B. (2003). Flourishing under fire: Resiliency as a prototype of challenged thriving. In C. L. M. Keyes & J. Haidt (Eds.), *Flourishing: Positive psychology and the life well-lived* (pp. 428-445). Washington, DC: American Psychological Association.
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55, 5-14.
- Seligman, M. E. P. (1998). *Learned optimism: How to change your mind and your life* (2nd Ed.). New York: Pocket Books.
- Snyder, C. R., Shorey, H. S., Cheavens, J., Pulvers, K. M., Adams, V. H., & Wiklund, C. (2002). Hope and academic success in college. *Journal of Educational Psychology*, 94, 820-826.
- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., & Irving, L. M. (1991). The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 570-585.
- Scheier, M. F., Carver, C. S., & Bridges, M. W. (2001). Distinguishing optimism from neuroticism (and trait anxiety, self-mastery, and self-esteem): A reevaluation of the Life Orientation Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 1063-1078.
- Scheier, M. F., & Carver, C. S. (1985). Optimism, coping, and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 4, 219-247.
- Wagnild, G. M., & Young, H. M. (1993). Development and psychometric evaluation of the Resilience Scale. *Journal of Nursing Measurement*, 1, 165-178.
- Woul, F. (2004). The stress process, self-efficacy expectations, and psychological health. *Personality and Individual Differences*, 37, 1033-1043.
- Zimmerman, B. J. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 82-91.